

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгы;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхъщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэкъхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу къальфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэккъэу е цыф купэу кызыыхэкІыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылбатыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъущтэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІу пльытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу кьоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуцтэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызгъэу е инапэ зыгъэулыин фэдэкІэ удэзекІо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу кыщальытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи кърал хабзэм ипашхъэ щызэфэд ыкІи кърал хабзэм кърэхъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалгъэм къемызгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е кърал хабзэм кырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо кызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъраригъэхъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъралхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ кытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижыным пае зыфэныкьоцт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, кърал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу кълъытэ, мыхыяшъо кыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэп, зешІэ лъэхъаным кърал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу кълъыхъу горэ зэримышІагъэм кълъыхъыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрээрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри кълъыхъэбэ хъуцтэп, инапэ, ыцІэ кълъусэ хъуцтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ кълъыхъэбэныгъэхэм кърал хабзэкІэ зыкълъаригъэхъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы кърэли ичІыналгъэ шхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икърэли ахэтэу тэдэрэ кърэли икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахиныу зыхъурэм, нэмыкІрэ кърал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу шымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ зы къралым ицыфэу шытынэу.

2. Хэтрэ цыфы зицыфэу шыт къралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къралым ицыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицыфэу шыт къралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээгъыныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цыф жъугъэми къралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ ежъым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цыфы шъхъэусыгъончъэу имылкъу кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кыизэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыыхеубытэ цыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къралыгъо гъунапкъэхэм ямылтытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылыыхъон, кыыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ иІ икърэрали цыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илъябжъэр къралым и цыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр кърэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кызызрегъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цыф пстэуми афызІухыгъэу, яІэІтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъээзжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгыу

Цыф жьугъэм зэрэщыщым елытыгызу хэтрэ цыфи социалнэ къуухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ яздэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялытыгызу хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфу зэрэиужьын ылъэкIыштэ экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъошт аналхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгыу

1. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI лэжьэнэу, фитэу иIоф кыыхынуэ, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжьэнэу ыкIи Iофынчъагъэм кыыщаухъумэнэу.
2. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ кыратынэу.
3. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежыри иунагъуи цыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу щыт сыд Фэдэр социалнэ къуухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылыэкIынэу зы лэжьэпкIэ фэшIу кыиIэрыхъэнэу.
4. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежыи ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пIалъэ цыф фэшъуашэ шапхэм итэу кыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжьапкIи кыратызэ гъэпсэфаIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгыу

1. Хэтрэ цыфи фытыныгъэ иI ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фытыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкыуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жьыгъэ ыкIи ежым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ кылысысэу щытмэ къаухъумэнэу.
2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фытыныгъэ яI ялыеу кыкIэлъыплъынхэу, кыдэIэпыIэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышъхъэгъусэмэ кьалъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къуухъумэныгъэ амалхэр яздэфэдэу афагъэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыгыу

1. Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэIухыгъэшт. Апшэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэIухыгъэу щытын фае ежым исэнауш (талант) елытыгызу.
2. Гъэсэныгъэр цыфым ицIыфыгъэм икIоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшъуашэхэмрэ фытыныгъэ шъхьаIэхэмрэ афашIырэ уасэр, лытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгъушIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулытэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр кыуухъумэным пае дунэепстэу Къэрал Зэгъэхъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжьыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.
3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгыу

1. Хэти фытыныгъэ иI цыф жьугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжьэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.
2. Хэти фытыныгъэ иI ежым кыгъэгэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мылькоу, пкIэу, уасэу, лытэныгъэу къапакIорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгыу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кыыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ щыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицIыфыгъэ фитэу ыкIи икьюу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цыф жъугъэми къэралми фишIэжын фаеу пшъэрылхэр иIэх.
2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхьапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичэскэ цыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цыф жъугъэ гъэпсыкIэр, щыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.
3. Сыдэуцтэуи орэхъу, мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхьэпэ, зепхъэ хъуцтэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохьагъэм и гурылъ-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыыхуиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIо хъуцтэп мыщ кыыщиIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыIэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
